

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยสามารถส่งออกสินค้าเกษตรเป็นสินค้าเศรษฐกิจที่สำคัญ โดยสินค้าเกษตรที่สามารถส่งออกทำรายได้ให้กับประเทศ อันดับต้นๆ ได้แก่ ยางพารา และข้าว มีรายละเอียดสัดส่วนมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรต่อมูลค่าการส่งออกรวม ดังนี้

ตารางที่ 1.1
สัดส่วนมูลค่าสินค้าเกษตรส่งออกที่สำคัญต่อมูลค่าสินค้าส่งออกรวม
ของประเทศไทย

(หน่วย: ร้อยละ)

รายการ	2550	2551	(ม.ค.-มิ.ย.) 2552
1. ยางพารา	3.67	3.82	2.49
2. ข้าว	2.25	3.47	3.58
3. ไม้แปรรูป	0.60	0.86	0.96
4. ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	0.92	0.82	0.82
5. กุ้งสดแช่เย็น แช่แข็ง	0.80	0.73	0.79

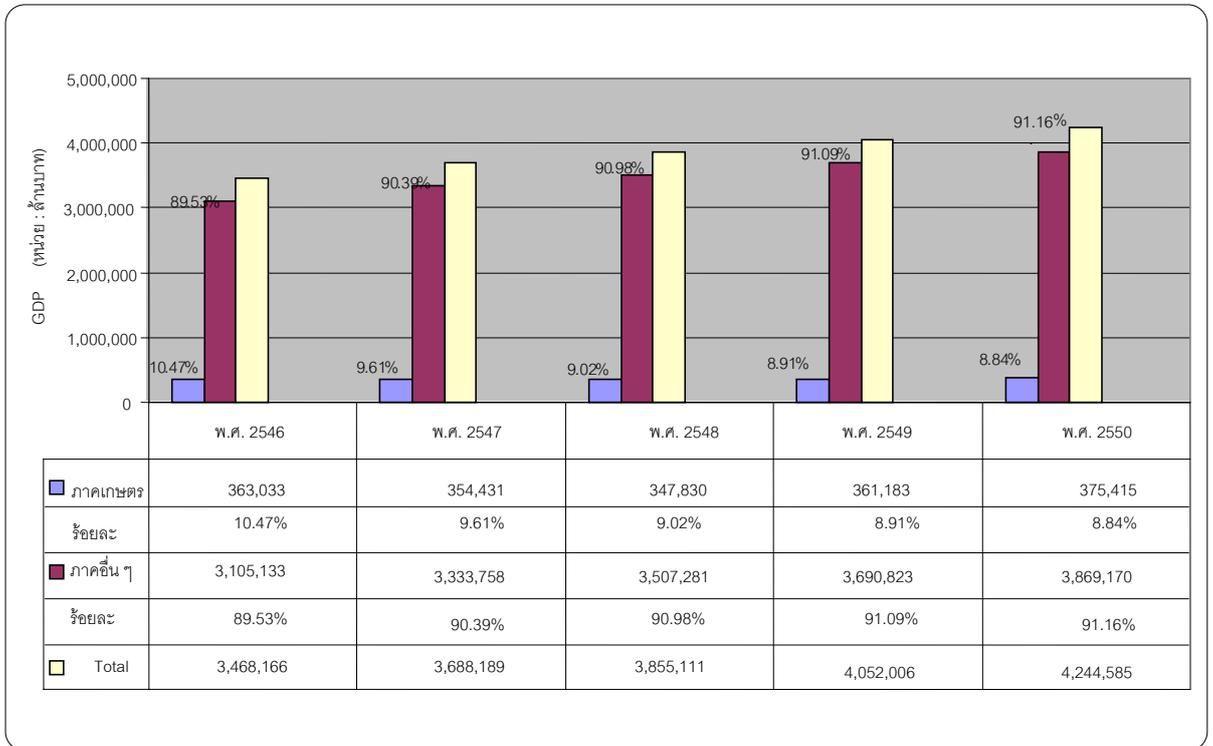
ที่มา: กระทรวงพาณิชย์ (2552)

จากตารางที่ 1.1 การส่งออกสินค้าเกษตรสำคัญที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทย คือ ยางพารา และข้าว ซึ่งในปี 2551 สินค้าเกษตรดังกล่าวเป็นสินค้าส่งออกอันดับ 1 และ อันดับ 2 ของประเทศไทย ตามลำดับ (หรือมีสัดส่วนการส่งออกอยู่ในอันดับ 6 และอันดับ 7 ของสินค้าส่งออกรวมของประเทศไทย) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3.82 และร้อยละ 3.47 ตามลำดับ หรือมีมูลค่า เท่ากับ 223,628 ล้านบาท และ 203,218 ล้านบาท ตามลำดับ

จากสัดส่วนมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตร 5 อันดับแรกของไทย มีสัดส่วนรวมกันน้อยกว่าร้อยละ 10 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดทั้งประเทศ ในขณะที่สัดส่วนประชากรที่อยู่ในภาคเกษตรกรรมของประเทศไทย มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 25.58 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ (ประชากรรวมของประเทศไทยประมาณ 62.83 ล้านคน (กระทรวงมหาดไทย, 2549) จำนวนประชากรภาคเกษตร ณ ไตรมาส 3/2551 เท่ากับ 16.07 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากช่วงเดียวกันของปีก่อนร้อยละ 3.74 (ไตรมาส 3/2550 เท่ากับ 15.49 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2552))

นอกจากนี้จากข้อมูลรายได้ของประชากรในภาคเกษตร ปี พ.ศ. 2551 ภาคเกษตรมีรายได้คิดเป็นร้อยละ 9.02 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติเบื้องต้น (GDP ณ ราคาปี พ.ศ. 2530 เป็นปีฐาน) หรือมีรายได้เท่ากับ 841,134 ล้านบาท(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) หากพิจารณารายได้ตามผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติเบื้องต้นของประชากรในภาคเกษตร เปรียบเทียบกับประชากรในภาคการผลิตอื่น ๆ ตามภาพที่ 1.1 พบว่าช่วงปี พ.ศ. 2546-2550 ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติเบื้องต้นของประชากรในภาคเกษตรมีสัดส่วนรายได้อยู่ระหว่างร้อยละ 8.84 ถึงร้อยละ 10.47 ซึ่งมีสัดส่วนน้อยกว่าโดยเปรียบเทียบกับสัดส่วนประชากร (สัดส่วนประชากร คิดเป็นร้อยละ 25.58 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ) นอกจากนี้สัดส่วนรายได้ของภาคเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติเบื้องต้นยังมีแนวโน้มลดลง (รายได้ของภาคเกษตรต่อ GDP ปี พ.ศ. 2546-2550 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.47 , 9.61 , 9.02 , 8.91 และ 8.84 ตามลำดับ) แสดงให้เห็นถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ของประชากรซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศไทย

ภาพที่ 1.1
การเปรียบเทียบรายได้ในภาคเกษตรกับภาคการผลิตอื่นและ
ผลผลิตทั้งหมดรวมประชาชาติเบื้องต้น(GDP)

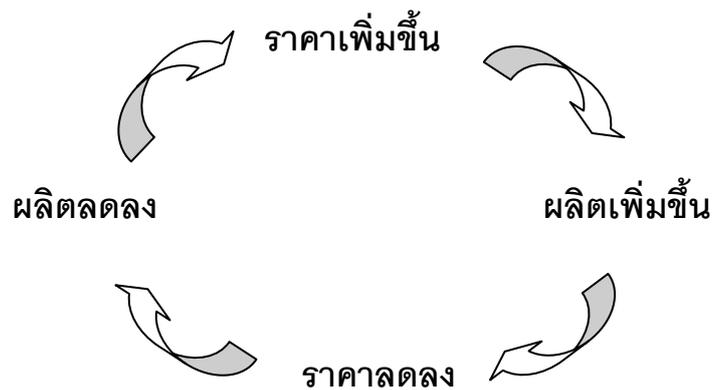

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2551

รายได้ของภาคเกษตรมีสัดส่วนน้อยกว่าโดยเปรียบเทียบกับภาคการผลิตอื่นๆ จากภาพที่ 1.1 เปรียบเทียบ GDP ของภาคเกษตร ในปี พ.ศ. 2546-2550 มีสัดส่วนระหว่างร้อยละ 8.84 ถึงร้อยละ 10.47 ในขณะที่ภาคการผลิตอื่นๆ มีสัดส่วนระหว่างร้อยละ 89.53 ถึงร้อยละ 91.16 สาเหตุที่ภาคเกษตรมีรายได้ต่ำ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะผลกระทบจากปัญหาราคาสินค้าเกษตรผันผวนของราคาสินค้าเกษตร ทำให้เกษตรกรขายผลผลิตสินค้าทางการเกษตรได้ราคาไม่แน่นอนและ/หรือบางครั้งต้องจำหน่ายในราคาที่ต่ำกว่าต้นทุนการผลิต ซึ่งความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรมีสาเหตุมาจาก 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่งเกิดจากสาเหตุธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง ประการที่ 2 เกิดจากการขาดข้อมูลในการตัดสินใจเพาะปลูก โดยในทางเศรษฐศาสตร์สามารถอธิบายโดยใช้แบบจำลอง Cobb's Web เพราะลักษณะของสินค้าเกษตรจำเป็นต้องมีระยะเวลาเพาะปลูก โดยอิงจากราคาที่เห็นในปัจจุบัน เช่น ถ้าเกิดวิกฤติธรรมชาติในประเทศไทยทำให้

ผลผลิตข้าวทั่วโลกลดต่ำลง (ไทยส่งออกข้าวเป็นอันดับ 1 ของโลก คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 30) เมื่อราคาข้าวพุ่งสูงขึ้นเกษตรกรก็จะปลูกเพิ่มขึ้นและได้ผลผลิตออกมามาก ราคา ก็จะตกต่ำ เพราะผู้ผลิตข้าวใช้ราคาปัจจุบันในการวางแผนการผลิต ในอนาคตปริมาณข้าวที่ผลิตออกมาจะน้อยกว่าความต้องการของตลาด ผลักให้ราคาข้าวกลับมาสูงขึ้นอีก เป็นสิ่งจูงใจให้เกษตรกรหันมาปลูกข้าวเพิ่มขึ้นอีก และวัฏจักรนี้ก็จะดำเนินต่อไปเรื่อยๆ ตราบใดที่เกษตรกรยังคงใช้ข้อมูลราคาปัจจุบันวางแผนการผลิตสินค้าที่จะออกมาในอนาคต (อาถนิตี , 2546) ราคาสินค้าก็จะมีเสถียรภาพและหมุนวนเป็นวัฏจักรตามภาพที่ 1.2

ภาพที่ 1.2
วงจรรการผลิต

ที่มา: สรุปโดยผู้วิจัย

การที่ราคาสินค้าเกษตรขาดเสถียรภาพเป็นเพราะความเสี่ยงที่เกิดจากความผันผวนของราคาพืชผลทางการเกษตร: Price Risk Reduction และปัญหาผลตอบแทนจากการผลิตส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ผู้ประกอบการแปรรูป ผู้ส่งออก และผู้ที่เกี่ยวข้อง ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการที่ตลาดปัจจุบันของสินค้า (Spot Market) ไม่สามารถแก้ไขปัญหาค่าความไม่แน่นอนของรายได้ในภาคเกษตร ดังนั้นตลาดซื้อขายล่วงหน้า (Future Market) ก็เป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่จะสามารถเข้ามาช่วยให้เกษตรกรวางแผนการผลิตและช่วยลด Price Risk Reduction ได้ เพราะราคาที่ปรากฏอยู่ในตลาดนั้นไม่ใช่ราคาซื้อขายในวันนี้แต่เป็นการคาดการณ์ราคาซื้อขายในอนาคต ซึ่งถ้าเกษตรกรวางแผนการเพาะปลูกในวันนี้ อาจมองราคาของสินค้าเกษตรในตลาด

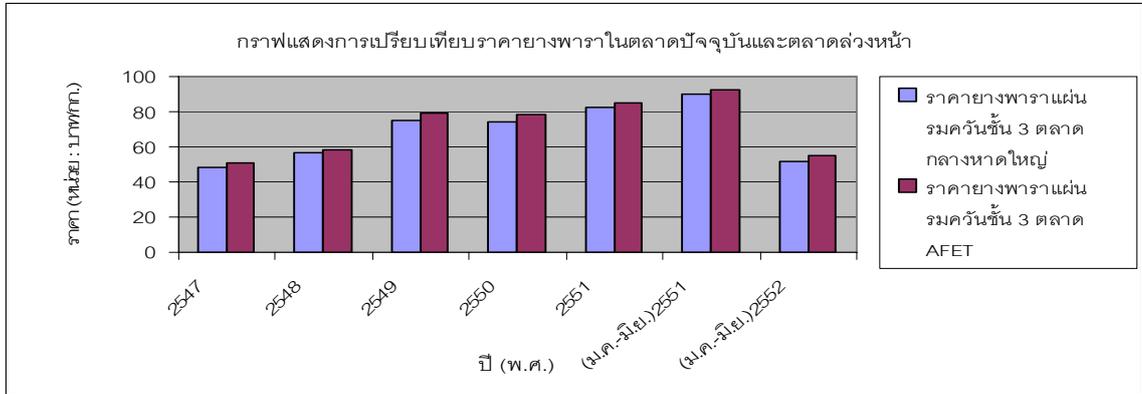
ซื้อขายล่วงหน้า ในระยะเวลาที่ใกล้เคียงหรือเป็นช่วงที่จะมีการเก็บเกี่ยวสินค้าเกษตรนั้นได้ และเกษตรกรสามารถวางแผนการผลิตจากราคาในตลาดซื้อขายล่วงหน้าดังกล่าว แทนการใช้ราคาปัจจุบันตามวงจรการผลิต ซึ่งวิธีการวางแผนนี้ถ้าหากเกษตรกรเห็นว่าราคาสินค้าเกษตรนั้นยังต่ำกว่าต้นทุน เกษตรกรก็ไม่ควรผลิต ซึ่งจะช่วยลดการขาดทุนจากการที่มีสินค้าเกษตรล้นตลาดและต้องขายต่ำกว่าต้นทุนเพราะสินค้าเกษตรไม่สามารถเก็บไว้ได้นานหากไม่มีการแปรรูป หรือเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีที่เก็บสินค้าได้เพียงพอ นอกจากนี้หากมีผู้เข้ามาซื้อขายในตลาดซื้อขายล่วงหน้ามากพอ ราคาในตลาดล่วงหน้าจะสะท้อนข้อมูลการผลิตและความต้องการออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้านอกจากจะเป็นเครื่องมือในการช่วยลดความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรดังกล่าวแล้ว ยังช่วยสร้างกระบวนการค้นพบราคา (Price Discovery) จากการเคลื่อนไหวของราคาซื้อขายล่วงหน้าอย่างต่อเนื่อง และช่วยสะท้อนราคาสินค้าเกษตรในอนาคตได้ ดังภาพที่ 1.3 แสดงการเปรียบเทียบราคาสินค้าเกษตรในตลาดปัจจุบันกับราคาสินค้าเกษตรล่วงหน้าของตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยตั้งแต่เริ่มเปิดให้มีการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา ซึ่งแสดงถึงสถานะที่ตลาดปกติ (Contango) เป็นภาวะตลาดที่ราคาล่วงหน้ามีมูลค่าสูงกว่าราคาปัจจุบัน

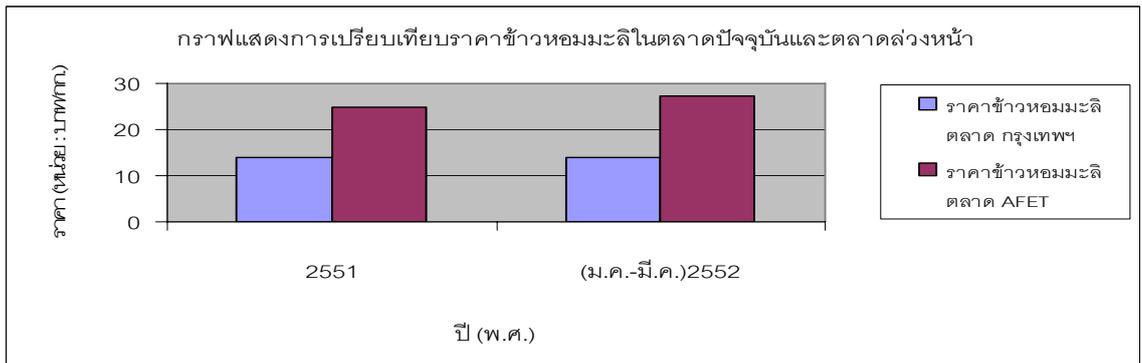
ภาพที่ 1.3

การเปรียบเทียบราคาในตลาดปัจจุบันและตลาดล่วงหน้าของสินค้า ยางพารา และข้าว

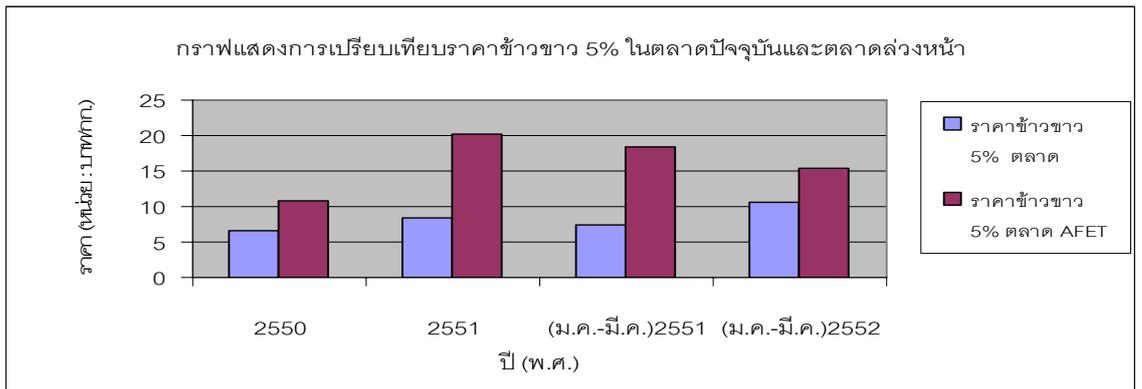
ภาพ (ก)

ภาพ (ข.)

ภาพ (ค.)

ที่มา: * ราคา ยางพาราและข้าว ในตลาด AFET คำนวณจากค่าเฉลี่ยของราคาปิดของแต่ละวัน จากตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยปี 2552

**ราคายางพาราในตลาดกลางหัดใหญ่ ข้อมูลจากสถาบันวิจัยยาง ปี 2552

***ราคาข้าวในตลาดกลางกรุงเทพฯ ข้อมูลจากกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ ปี 2552

จากความต้องการแก้ไขปัญหาการขาดเสถียรภาพราคาดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุให้จัดตั้งตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 (กระทรวงพาณิชย์โดยกรมการค้าภายในได้เสนอร่างพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าและได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ตราเป็นพระราชบัญญัติเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2542) โดยมีหลักเหตุผลที่ว่าประเทศต่างๆ จำเป็นต้องมีตลาดล่วงหน้าสินค้าเกษตรและจากงานวิจัยในอดีตที่ผ่านมาของประเทศที่ประสบความสำเร็จจากการจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า เช่น ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา เป็นต้น (กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์)

1. ความไม่แน่นอนของปริมาณผลผลิตและราคา ซึ่งปีใดผลผลิตมีมาก ราคาจะตกต่ำ ปีใดผลผลิตมีน้อย ราคาจะสูง ซึ่งจะมีวัฏจักรดังภาพที่ 1.2 แสดงถึงวงจรการผลิตสินค้า ทั้งนี้เนื่องจากความไม่แน่นอนของการเปลี่ยนแปลงสภาพดินฟ้าอากาศ นอกจากนั้นเกษตรกรยังไม่ทราบข้อมูลที่แท้จริงว่า ควรจะผลิตอะไร และปริมาณมากน้อยเพียงใด เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดได้ เป็นผลทำให้เกษตรกร ผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้อง กับตลาดสินค้าเกษตร ผู้ค้า ผู้ส่งออก ตลอดจนโรงงานแปรรูป ที่ใช้สินค้าเกษตรเป็นวัตถุดิบ ต่างก็เผชิญกับความเสี่ยงด้วยกันทุกฝ่าย

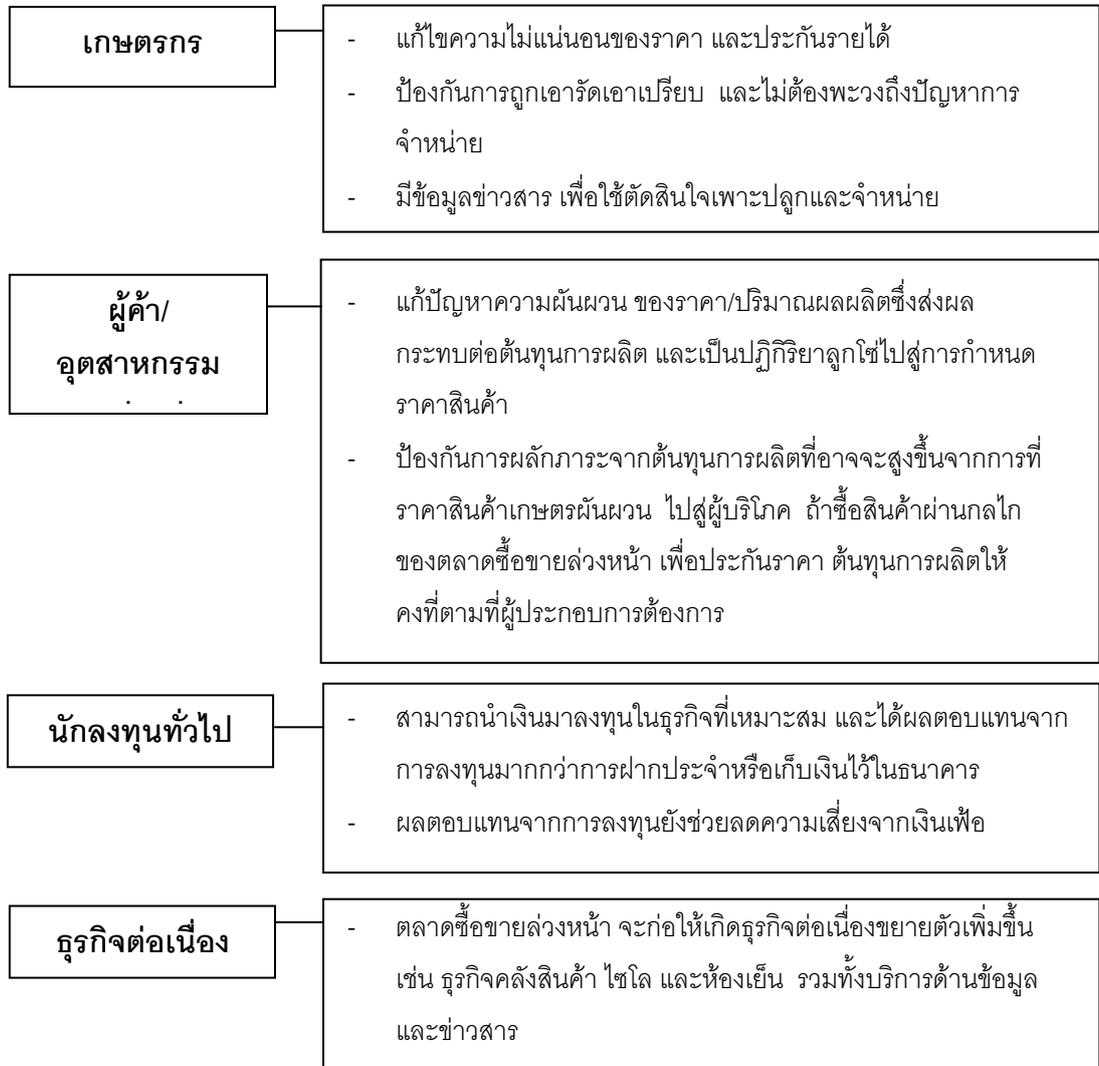
2. ผลผลิตทางการเกษตร มักจะออกสู่ตลาดพร้อมกัน ในช่วงฤดูเก็บเกี่ยว ทำให้ผลผลิตล้นตลาด ราคาจึงตกต่ำ ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรเป็นอย่างมาก เนื่องจากเกษตรกร ไม่มีผู้ค้างเป็นของตนเองอย่างเพียงพอ ประกอบกับผู้ค้า ผู้ส่งออก ผู้แปรรูป ต่างมีคลังสินค้าจำกัด ไม่สามารถลงทุนสร้างคลังสินค้า ไว้รองรับให้เพียงพอกับผลผลิตที่ออกสู่ตลาดได้ เพราะความไม่แน่นอนของปริมาณผลผลิตดังกล่าว

3. ระบบการค้าที่มีการซื้อขายสินค้าจริง ก็ยังอยู่ในวงการค้าของผู้ค้าเพียงไม่กี่ราย คือ อยู่ในวงแคบ และยังมีที่ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงทางการค้าอยู่เสมอ จึงเป็นผลทำให้ผู้ค้าขาดความเชื่อถือซึ่งกันและกัน และไม่กล้าทำสัญญาการค้าในระยะยาวเนื่องจากไม่สามารถรับประกันความเสี่ยงได้

4. ระบบข้อมูลข่าวสารยังไม่รวดเร็ว ขาดความแม่นยำ และการกระจายข่าวสารยังไม่ทั่วถึง เนื่องจากมีการบิดเบือน ข้อมูลทางการค้าเพื่อผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย และขาดจุดศูนย์รวมในการกระจายข้อมูลข่าวสาร

โดยสรุป อาจกล่าวได้ว่าจุดมุ่งหมายของการจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าคือ ความต้องการลดความเสี่ยงของเกษตรกรอันเนื่องมาจากการขาดข้อมูลข่าวสารในการตัดสินใจทำการเพาะปลูก เพราะไม่ทราบข้อมูลที่แท้จริงว่า ควรจะผลิตอะไร และปริมาณมากน้อยเพียงใด เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยประมาณการมาจากราคาที่สะท้อนออกมาจากข้อมูลที่ถูกต้องให้มากที่สุด ซึ่งจากเหตุผลในการจัดตั้งตลาดดังกล่าวพบว่าประโยชน์ของตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าของไทยคาดว่าจะตกถึงคน 4 กลุ่ม คือ เกษตรกร ผู้แปรรูปสินค้าเกษตร นักลงทุน และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังภาพที่ 1.4 (โดยจากเป้าหมายในการวางแผนการผลิตดังกล่าว แสดงถึงเป้าหมายที่ภาครัฐมุ่งเน้นให้กลุ่มคนที่จะได้รับประโยชน์มากที่สุดจากตลาดนี้น่าจะเป็นเกษตรกร)

ภาพที่ 1.4
ประโยชน์ของตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

ที่มา: สรุปโดยผู้วิจัย

หากพิจารณาโครงสร้างตลาดสินค้าเกษตรของไทยถึงความเหมาะสมที่จะจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าในขณะนั้น พบว่าโครงสร้างตลาดสินค้าเกษตรไทยยังแตกต่างจากประเทศอื่นที่มีการจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าพอสมควร เช่นการที่ประเทศไทยมีการแทรกแซงราคาสินค้าเกษตร (เช่น ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพด เป็นต้น) ส่งผลกระทบต่อารบิดเบือนกลไกตลาดระบบการจัดเก็บสินค้ายังไม่เพียงพอ และระบบการสื่อสารรวมถึงการกระจายข้อมูลข่าวสารยังไม่

ทั่วถึง ซึ่งหากพิจารณาความพร้อมของประเทศไทยในการจัดตั้งตลาดซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตร โดยนำกรอบการวิเคราะห์ของ James E. Boyle 7 ข้อ มาพิจารณา มีดังนี้ (อัญญา, 2543)

1. ระบบขนส่ง หมายถึง ตลาดมีการพัฒนาระบบขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำ ที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ ซึ่งอาจารย์อัญญาประเมินให้ไทยมีศักยภาพดีในข้อนี้

2. ระบบเก็บรักษาสินค้า เช่น ห้องเย็น ณ จุดส่งสินค้า และตลาดซื้อขายปัจจุบัน (Spot Market) ที่เป็นศูนย์กลางในการกำหนดราคาซื้อขาย ถูกประเมินว่าไทยยังไม่พร้อม

3. ระบบสื่อสาร ที่สามารถติดต่อในภูมิภาคและต่างประเทศอย่างรวดเร็วและถูกต้อง ถูกประเมินว่ามีเฉพาะบริษัทเอกชนขนาดใหญ่เท่านั้น แต่องค์กรการค้าต่างๆ หรือแม้กระทั่งหน่วยงานของรัฐเองยังไม่ผ่านเกณฑ์ข้อนี้

4. ระบบตรวจสอบคุณภาพ ที่สามารถกำหนดมาตรฐานของสินค้าได้ ไทยมีความพร้อมแล้วในจุดนี้ โดยกระทรวงพาณิชย์อาจขอความร่วมมือกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการกำหนดมาตรฐานและตรวจสอบคุณภาพสินค้าที่ส่งมอบ ณ ตลาดกลางได้

5. ระบบเอกสารที่ดี เช่นการออกใบขนส่งหรือเก็บรักษาสินค้าไทยมีระบบที่ดีแล้ว

6. ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า เช่น เข้าใจความแตกต่างระหว่างการซื้อขายเพื่อลงทุน เก็งกำไร หรือป้องกันความเสี่ยง

7. ความเข้าใจต่อการเก็งกำไร การเก็งกำไรภายใต้กรอบของกฎหมายมิใช่เรื่องน่าละอาย ผิดศีลธรรม แต่ประการใด กลับเป็นการดีที่ช่วยให้ตลาดมีสภาพคล่องและทำให้ราคาสะท้อนข้อมูลที่ต้องออกมา โดยเฉพาะตลาดซื้อขายล่วงหน้าที่เราเคยแนะนำทฤษฎีกำหนดราคา โดยมองว่ากลุ่มนักเก็งกำไรเปรียบเสมือนคนขายประกันให้กับกลุ่มที่ป้องกันความเสี่ยงด้วยซ้ำ แต่ในประเทศไทย ผู้คุมกฎอาจยังมีภาพลบต่อกิจกรรมนี้อยู่ และอาจออกกฎเกณฑ์เพื่อกีดกันจนเกินสมควรอันจะทำให้ตลาดขาดสภาพคล่องได้นั้น โดยสรุป จากการประเมิน 7 ข้อไทยสอบผ่าน 3 ข้อ ซึ่งหากเลือกไม่เปิดตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ณ ตอนนั้นได้ก็ไม่ควรเปิดดีกว่า

หากประเทศไทยมีการจัดตั้งตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในช่วงเวลาที่มีความพร้อมมากกว่านี้ ข้อมูลที่จะได้จากตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ไม่เพียงแต่จะมีประโยชน์ต่อเกษตรกรในด้านการวางแผนการผลิตเท่านั้น ในส่วนที่สำคัญกว่า คือ ตลาดซื้อขายล่วงหน้าจะแก้ปัญหาของเกษตรกรเกี่ยวกับ ความไม่แน่นอนของราคา การถูกเอารัดเอาเปรียบ และช่วยประกันรายได้ให้เกษตรกร โดยไม่ต้องพะวง ถึงปัญหาการจำหน่าย ซึ่งยังเป็นที่ยังสงสัยว่าตลาดซื้อ

ขายล่วงหน้าจะแก้ปัญหาให้เกษตรกรไทยได้อย่างไร ถ้าตลาดยังขาดความพร้อมและไม่สามารถตอบสนองในส่วนที่สำคัญนี้ได้ ความชอบธรรมในการจัดตั้งตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าของไทยก็อาจยังไม่เหมาะสม เพราะถ้าต้องใช้เงินเป็นพันล้านและเสี่ยงว่าจะสำเร็จหรือไม่ในการสร้างข้อมูลเพื่อใช้วางแผนการผลิต ซึ่งหากนำเงินลงทุนนี้ไปลงทุนทำระบบประชาสัมพันธ์ ข้อมูลราคาสินค้าเกษตรที่มีการซื้อขายในตลาดล่วงหน้าต่างประเทศให้เกษตรกรไทยทราบก็น่าจะเพียงพอ หากเป้าหมายการจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าต้องการจะให้เกษตรกรสามารถนำข้อมูลจากตลาดล่วงหน้ามาใช้ตัดสินใจในการผลิตเพื่อไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนดังเช่นในอดีต เกษตรกรไทยต้องสามารถเข้ามาขายสินค้าเกษตรในตลาดซื้อขายล่วงหน้าได้

อย่างไรก็ตามหลังจากที่มีการจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ยังไม่มีข้อพิสูจน์ได้ว่าการจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยสามารถแก้ไขปัญหาความไม่มีเสถียรภาพด้านราคาและส่งผลกระทบต่อเกษตรกรซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้าทางการเกษตรที่สำคัญอย่างไร ดังนั้นถ้าข้ออ้างที่ว่าตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าช่วยเกษตรกรป้องกันความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรได้ อาจต้องพิสูจน์ว่าเกษตรกรได้รับข้อมูลราคาล่วงหน้าที่ถูกต้องจากตลาดล่วงหน้า และทำให้วัฏจักร Cobb's Web หายไป

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาถึงประสิทธิภาพทางด้านราคาของตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (AFET) ในระดับที่ 1 ตลาดที่มีประสิทธิภาพแบบอ่อน (weak-form efficient market) ซึ่งถ้าตลาดจะมีประสิทธิภาพในระดับนี้ได้ ราคา ณ ขณะหนึ่งจะสามารถสะท้อนข้อมูลข่าวสาร ณ เวลาเดียวกันได้อย่างครบถ้วน กล่าวคือ ถ้าตลาดมีประสิทธิภาพข้อมูลข่าวสาร ณ ช่วงเวลาหนึ่งๆ จะสะท้อนออกมาในราคาของช่วงเวลานั้นๆ อย่างครบถ้วน โดยงานวิจัยนี้จะทดสอบว่าตลาด AFET มีประสิทธิภาพในระดับที่ 1 นี้หรือไม่

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 เพื่อศึกษาการดำเนินการขององค์กรธุรกิจตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า
- 1.2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของราคาล่วงหน้า(Future Price)ในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (AFET)กับราคาปัจจุบัน(Spot price) ในตลาดกลาง
- 1.2.3 เพื่อศึกษาความเคลื่อนไหวของราคาในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (AFET) และในตลาดปัจจุบัน (Spot price)

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

- 1.3.1 วิเคราะห์งานที่ศึกษาในอดีต จากหน่วยงาน/ผู้เกี่ยวข้องในตลาดล่วงหน้าเพื่อศึกษาการดำเนินงานของตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย
- 1.3.2 วิเคราะห์ราคาสินค้าเกษตรตั้งแต่เริ่มซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ได้แก่ ยางแผ่นรมควันชั้น 3 ข้าวขาว 5% และ ข้าวหอมมะลิ 100% ชั้น 2 โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลารายเดือนของสินค้ายางแผ่นรมควันชั้น 3 ตั้งแต่เริ่มซื้อขายเมื่อ 28 พ.ค. 2547 ถึง เดือน มิ.ย. 2552 ข้าวขาว 5 % เริ่มซื้อขายเมื่อ 2 เม.ย. 2550 ถึงเดือน ส.ค. 2552 และข้าวหอมมะลิ 100 % ชั้น 2 เริ่มซื้อขายเมื่อ 14 ก.ค. 2551 ถึงเดือน ส.ค. 2552 เปรียบเทียบกับราคาในตลาดปัจจุบัน (Cash Market) หรือตลาดซื้อขายทั่วไป (ยกพารา : ใช้ราคาปัจจุบันจากตลาดกลางขนาดใหญ่ , ข้าว : ใช้ราคาปัจจุบันจากตลาดส่งออก F.O.B.)

1.4 กรอบการศึกษา

ศึกษาประสิทธิภาพราคาของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพในการจัดตั้งตลาด โดยมีกรอบการศึกษา ดังนี้ (ภาพที่ 1.5 กรอบการศึกษา)

1.4.1 ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของตลาดสินค้าล่วงหน้าทั้งในและต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์วิธีการศึกษา และผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อการการศึกษาในครั้งนี้

1.4.2 ศึกษาการทำงานของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย(AFET) จากข้อมูลของตลาด AFET หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และงานศึกษาในอดีต

1.4.3 กำหนดสินค้าที่จะนำมาศึกษาในงานวิจัย จากข้อมูลของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ได้แก่ ราคายางแผ่นรมควันชั้น 3 (RSS3) ราคาข้าวขาว 5%(BWR5) และราคาข้าวหอมมะลิ 100% ชั้น 2 (BHMR) และเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.4.4 วิเคราะห์ข้อมูลราคาสินค้าจากข้อ 1.4.3 ตามแบบจำลอง โดยนำข้อมูลมาทดสอบประสิทธิภาพราคาของตลาดจากการทดสอบ Autocorrelation และวิเคราะห์ความแปรปรวน สถิติทดสอบ คือ F-test ของราคาในช่วงก่อนและหลังการเปิดซื้อขายในตลาดล่วงหน้า

1.4.5 วิเคราะห์และสรุปผลงานวิจัย

ภาพที่ 1.5
กรอบการศึกษา

วิเคราะห์และสรุปผล

ที่มา: สรุปโดยผู้วิจัย

1.5 ระเบียบวิธีวิจัย

1.5.1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) : วิเคราะห์การทำงานของตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย การศึกษาจะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลของตลาด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนศึกษาผลการวิจัยที่ผ่านมา จากบทสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องที่มีผู้รวบรวมไว้ในสื่อต่างๆ เกี่ยวกับการได้รับประโยชน์และผลกระทบจากการจัดตั้งตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย

1.5.2 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Method) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการทางสถิติ

1.5.3 การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามด้วยตัวแปรอิสระตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไปในรูปของความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง

1.5.4 การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์อัตโนมัติสหสัมพันธ์ (Autocorrelation) โดยนำข้อมูลราคา มาวิเคราะห์ตัวตลาดเคลื่อนหรือตัวรบกวนในแต่ละช่วงเวลาที่มีความสัมพันธ์นั้น อาจจะมี ความสัมพันธ์ในช่วงเวลาต่าง ๆ กัน

1.5.5 การวิเคราะห์ความแปรปรวน (F-test) ของข้อมูลราคาในช่วงก่อนและหลังเปิดให้มีการซื้อขายในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย

1.5.6 แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา โดยศึกษาข้อมูลราคาซื้อขายยางพาราและข้าวในตลาดปัจจุบัน เพื่อหาความสัมพันธ์กับราคาที่มีการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ดังนี้

$$P_{t(afet)} = f(P_{t(spot)}, P_{t-1(spot)}, P_{t-1(afet)}, ER) + c$$

โดย $P_{t(afet)}$ = ฟังก์ชันราคาสินค้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย

$P_{t(spot)}$ (AFET) ณ เวลา t
= ราคาสินค้าในตลาดปัจจุบัน (Spot price) ณ เวลา t

$P_{t-1(spot)}$ = ราคาสินค้าในตลาดปัจจุบัน (Spot price) ณ เวลา t-1

$P_{t-1(afet)}$ = ราคาในตลาด AFET (Future price) ณ เวลา t-1

ER = อัตราแลกเปลี่ยน (หน่วย : บาท/\$USD)

c = ค่าความคาดเคลื่อนที่อาจจะเกิดขึ้น

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ด้านผู้ผลิตหรือเกษตรกร สามารถใช้ผลการศึกษาเพื่อวางแผนการผลิตให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดได้ รวมทั้งทราบถึงกลไกของตลาดเพื่อจะได้ถูกเออาร์ดเอาเปรียบจากผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งอยู่ในส่วนอื่นๆ ของตลาด

1.6.2 ด้านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับตลาดสินค้าทั้ง 2 ประเภท สามารถใช้ผลการศึกษาเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดกลยุทธ์ด้านต่างๆ เพื่อรักษาระดับผลตอบแทนให้เหมาะสมกับการลงทุน และได้รับประโยชน์สูงสุด จากการดำเนินธุรกิจ

1.6.3 ด้านภาครัฐสามารถนำผลการศึกษามากำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาสินค้าเกษตร ซึ่งคาดว่าจะช่วยสนับสนุนนโยบายที่เป็นแนวทางใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากงานวิจัยจะช่วยสนับสนุนการทราบข้อมูลของตลาด/ทราบโครงสร้างของตลาดสินค้า และใช้วัดประสิทธิภาพด้านราคาของตลาด ซึ่งจะสามารถใช้ประกอบการตัดสินใจในการใช้นโยบาย

1.7 นิยามศัพท์

สินค้าเกษตรล่วงหน้า หมายถึง ผลผลิตทางการเกษตรกรรม หรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปจากผลิตผลทางการเกษตร หรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปจากผลิตผลทางการเกษตร ที่คณะกรรมการตลาดกำหนดให้มีการซื้อขายในตลาด

สัญญาล่วงหน้า หมายถึง สัญญาที่ผู้ขายตกลงจะส่งมอบสินค้าเกษตรตามชนิด คุณภาพ ปริมาณให้แก่ ผู้ซื้อในวันข้างหน้า ณ สถานที่กำหนด และผู้ซื้อตกลงจะชำระราคาให้แก่ผู้ขาย

การซื้อขายล่วงหน้า หมายถึง การซื้อสินค้าเกษตรที่ส่งมอบและชำระราคาในวันข้างหน้า ณ สถานที่ที่ตลาดกำหนด

สำนักหักบัญชี (Clearinghouse) หมายถึง หน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการหักบัญชีซื้อขาย การปรับฐานะบัญชีเงินประกันตามมูลค่าการซื้อขายล่วงหน้าการรับมอบและการส่งมอบสินค้า การจัดทำรายงานการซื้อขายล่วงหน้า เก็บและรักษาเงินประกันการซื้อขายล่วงหน้า เงินหรือหลักทรัพย์ของสมาชิกที่วางไว้กับสำนักหักบัญชี องค์กรนี้อาจเป็นส่วนหนึ่งของตลาดซื้อขายล่วงหน้าหรือแยกต่างหากจากตลาดก็ได้

ลูกค้า หมายถึง ผู้ซื้อหรือผู้ขายซึ่งทำการซื้อขายล่วงหน้าในตลาดโดยผ่านสมาชิก

เงินประกัน หมายถึง เงินที่ลูกค้าหรือสมาชิกจ่ายไว้กับสำนักหักบัญชีเพื่อเป็นหลักประกันการซื้อขายล่วงหน้า

ตลาดซื้อขายล่วงหน้า (Futures Market) หมายถึง ตลาดที่ทำการซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Future Contract) โดยมีกำหนดเวลาและมาตรฐานที่แน่นอน กล่าวคือ ผู้ต้องการซื้อหรือขายจะเปิดสัญญาซื้อหรือขายล่วงหน้าขึ้นมาใหม่ หรืออาจจะทำการซื้อขายล่วงหน้าที่มีอยู่แล้วในตลาดซื้อขายล่วงหน้า ตัวสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระบุ ประเภท ปริมาณ คุณภาพ ราคา เวลา และสถานที่ส่งมอบไว้อย่างชัดเจน การซื้อขายในตลาดล่วงหน้าจะต้องมีการจัดตั้งองค์การการตลาดขึ้นรองรับการทำสัญญาซื้อขาย โดยมีกฎหมายและกำหนดกฎระเบียบในการซื้อขายที่แน่นอน และชัดเจน

ตลาดปัจจุบัน (Spot Market) หมายถึง ตลาดที่เมื่อมีการซื้อขายสินค้าเกษตรแล้ว จะต้องมีการชำระเงินและการส่งมอบสินค้าทันที ตามจำนวนที่ตกลงซื้อขาย

ตลาดส่งมอบในอนาคต (Forward Market) หมายถึง ตลาดที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงซื้อขายสินค้ากันในปัจจุบันแต่มีสัญญาผูกมัดให้ส่งมอบสินค้าในอนาคต

Basis หมายถึง ความแตกต่างของราคาสินค้าในตลาดปัจจุบัน ณ สถานที่ส่งมอบกับราคาสินค้าของเดือนส่งมอบในตลาดล่วงหน้า

ภาคเอกชน หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับสินค้าเกษตร ได้แก่ ผู้รวบรวม/ผู้รับซื้อ/ผู้แปรรูป/ผู้ส่งออก

ภาครัฐ หมายถึง เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตร ได้แก่ เจ้าหน้าที่สังกัดกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงมหาดไทย

Arbitrage หมายถึง การทำกำไรจากความแตกต่างของราคาระหว่างตั้งแต่สองตลาดขึ้นไป ด้วยการสั่งซื้อจากตลาดที่มีราคาต่ำ และส่งขายในตลาดที่มีราคาสูง การสั่งซื้อและขายนี้จะกระทำในเวลาเดียวกัน

Bid หมายถึง การเสนอซื้อสินค้าล่วงหน้าที่ราคาใดราคาหนึ่งหรือเรียกว่า "การเสนอซื้อ"

Broker หมายถึง ผู้ได้รับอนุญาตให้จัดหา รับคำสั่งซื้อ หรือคำสั่งขายล่วงหน้าจากลูกค้า โดยรับเงินค่าตอบแทนจากลูกค้า (Commission)

Buying Hedge การซื้อสินค้าล่วงหน้า เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากราคาสินค้าที่คาดว่าจะสูงขึ้น มีความหมายเช่นเดียวกับ Long hedge

Cash Market หมายถึง สถานที่ที่ผู้ซื้อผู้ขายมาตกลงซื้อขายและส่ง-รับมอบสินค้ากันซึ่งแบ่งออกเป็นตลาดข้อตกลง (Forward Market) และตลาดปัจจุบัน (Spot Market)

Commodity Pool Operator (CPO) ผู้ได้รับอนุญาตให้ระดมทุนจากบุคคลหรือคณะบุคคล และบริหารเงินทุน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาผล ประโยชน์จากการซื้อขายล่วงหน้า

Commodity Trading Advisor (CTA) ผู้ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจให้คำแนะนำเกี่ยวกับการซื้อขายล่วงหน้าแก่ผู้ที่ประสงค์จะซื้อขายในตลาดซื้อขายล่วงหน้า

Contract Month เดือนที่ต้องส่งมอบสินค้าตามที่ได้ระบุไว้ในสัญญาซื้อขายล่วงหน้า

Forward (Cash) Contract สัญญาที่ผู้ขายตกลงที่จะส่งมอบสินค้าให้กับผู้ซื้อตามระยะเวลาที่กำหนด สัญญานี้ไม่มีรูปแบบและเงื่อนไขที่แน่นอน และเป็นการตกลงซื้อขายระหว่างบุคคลสองฝ่าย

Futures Commission Merchant (FCM) ผู้ได้รับอนุญาตให้จัดหาหรือรับคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายจากลูกค้าโดยรับเงินค่าตอบแทนจากลูกค้า

Hedging หมายถึง วิธีการลดความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาในตลาดข้อตกลงและตลาดปัจจุบันโดยการเข้าไปซื้อหรือขายในตลาดซื้อขายล่วงหน้า ผู้เข้ามาลดความเสี่ยงในตลาดซื้อขายสินค้าล่วงหน้า เรียกว่า "ผู้ประกันความเสี่ยง" (Hedger) ผู้ประกันความเสี่ยงนี้จะใช้ตลาดลดความเสี่ยงจากราคาที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะสร้างความเสียหายต่อธุรกิจของตน

Initial Margin หมายถึง เงินที่ลูกค้าฝากไว้กับตลาดซื้อขายสินค้าล่วงหน้าหรือสำนักหักบัญชี เมื่อสั่งซื้อหรือส่งขายสินค้าล่วงหน้า การวางเงิน margin ในการซื้อขายสินค้าล่วงหน้าเป็นการสร้างความมั่นคงให้กับตลาดไม่ใช่เป็นการวางเงิน down payment

Last Trading Day หมายถึง วันสุดท้ายที่ตลาดซื้อขายสินค้าล่วงหน้า กำหนดให้มีการซื้อขายสินค้าล่วงหน้าสำหรับเดือนส่งมอบใด ผู้ถือสัญญา ล่วงหน้าหลังจากวันดังกล่าว จะต้องดำเนินการรับและส่งมอบสินค้าตามที่กำหนดไว้ในสัญญา

Maintenance Margin หมายถึง จำนวนเงินประกันขั้นต่ำต่อสัญญาที่ลูกค้าต้องฝากไว้กับตลาดหรือสำนักหักบัญชี

Mark to the Market หมายถึง การบันทึกการเปลี่ยนแปลงสถานะบัญชีเงินประกันตามมูลค่าสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า โดยอาศัยราคาปิดตลาดในแต่ละวัน

Net Asset Value หมายถึง มูลค่าต่อหน่วยในธุรกิจร่วมทุน (Commodity pool) ปกติคำนวณจากทรัพย์สินหักด้วยหนี้สิน แล้วบวกหรือลบด้วยมูลค่าที่มีการเปลี่ยนแปลงของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า โดยใช้ราคาปิดตลาดของวันนั้น (Mark to the market) หาร ด้วยจำนวนหน่วยลงทุน

Offer คือ การแสดงความจำนงที่จะเสนอขายสินค้าล่วงหน้า ณ ราคาใดราคาหนึ่ง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "การเสนอขาย"

Open Interest จำนวนรวมของสัญญาที่ซื้อขายสินค้าล่วงหน้าทั้งหมดในเดือนส่งมอบใดส่งมอบหนึ่ง หรือตลาดใดตลาดหนึ่งที่ยังมีภาระผูกพันตามสัญญา

Open Outcry วิธีการประมูลโดยเปิดเผย สำหรับการเสนอซื้อและเสนอขายในห้องค้าของตลาดซื้อขายสินค้าล่วงหน้า

Position Limit จำนวนสัญญาที่ซื้อขายสินค้าล่วงหน้าสูงสุดที่ตลาดกำหนดให้ผู้เก็งกำไรสามารถถือครองได้

Price Limit ราคาสูงสุดที่ตลาดอนุญาตให้เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ โดยเปรียบเทียบกับราคาปิดตลาดของวันก่อน

Range ส่วนต่างระหว่างราคาสูงและราคาต่ำของสินค้าในแต่ละช่วงการซื้อขาย เวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งอาจกำหนดเป็น สัปดาห์เดือน หรือปีก็ได้

Round Turn การซื้อขายสินค้าล่วงหน้าที่ทำให้ภาระผูกพันในสัญญาสิ้นสุดลงด้วยการซื้อขาย และสะสางสัญญาขาย หรือการ ขายที่ตามมาด้วยการซื้อคืน

Selling Hedge การซื้อขายสินค้าล่วงหน้าเพื่อป้องกันความเสี่ยงด้านราคาสินค้าที่อาจจะมียาาคาลดลง

Settlement Price ราคาปิดตลาดในแต่ละวันที่สำนักหักบัญชีใช้สะสางบัญชีระหว่างสมาชิกสำนักหักบัญชี สำหรับสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในแต่ละเดือนส่งมอบ

Short มีสถานะเป็นผู้ขายในตลาดซื้อขายสินค้าล่วงหน้า หรือในตลาดปัจจุบัน

Speculator ผู้แสวงหากำไรจากการซื้อขายสินค้าล่วงหน้า โดยคาดการณ์ความเคลื่อนไหวราคา

Spreading การซื้อและขายสินค้าล่วงหน้าในช่วงเวลาเดียวกันระหว่างสองตลาดที่เกี่ยวข้องกัน โดยคาดหวังผลกำไรเมื่อ มีการสะสางสัญญา

Trader หมายถึง บุคคลที่ซื้อขายสินค้าล่วงหน้าเพื่อตนเอง หรือพนักงานของสถาบันต่างๆ ผู้ซึ่งซื้อขายเพื่อสถาบันของตน